

ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА ЗА СЪСЕДСТВО

Европейската политика за съседство засяга Азербайджан, Алжир, Армения, Беларус, Грузия, Египет, Израел, Йордания, Либия, Ливан, Мароко, Молдова, Палестина, Сирия, Тунис и Украйна. Нейната цел е да укрепи просперитета, стабилността и сигурността на всички. Тази политика се основава на демокрацията, принципите на правовата държава и зачитането на правата на човека и е двустранна политика между ЕС и всяка страна партньор, като има инициативи за регионално сътрудничество: Източното партньорство (ИП) и Съюза за Средиземноморието^[1].

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

- Член 8 от Договора за Европейския съюз (ДЕС);
- Дял V от ДЕС (външна дейност);
- членове 206—207 (търговия) и 216—219 (международни споразумения) от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).

ОБЩИ ЦЕЛИ

Посредством европейската политика за съседство (ЕПС) ЕС предлага на своите съседи привилегировани отношения, изградени на основата на взаимно обвързване с общи ценности (демокрацията и правата на човека, принципите на правовата държава, доброто управление, принципите на пазарната икономика и устойчивото развитие). ЕПС включва политическа координация и по-задълбочена икономическа интеграция, засилена мобилност и контакти между хората. Степента на амбициозност на отношенията зависи от степента на споделяне на тези ценности. ЕПС е отделна от процеса на разширяване, въпреки че това не предопределя как могат да се развият в бъдеще отношенията между съседните държави и ЕС. През 2011 г. ЕС преразгледа ЕПС и за да отговори на събитията в арабските държави, засили нейния фокус върху насърчаване на дълбока и устойчива демокрация и приобщаващо икономическо развитие. Дълбока и устойчива демокрация означава по-конкретно свободни и честни избори, усилия за борба с корупцията, независимост на съдебната система, демократичен контрол над въоръжените сили и свобода на изразяването, на събранията и на сдруженията. ЕС също така наблегна на ролята, която играе

[1] За информация относно двустранните връзки между ЕС и източните и средиземноморските партньори вж. информационните фишове по тези теми ([5.5.6](#); [5.5.7](#) и [5.5.8](#)).

в демократичния процес гражданското общество, и въведе принципа „повече за повече“, съгласно който Съюзът развива по-силно партньорство с тези съседни държави, които осъществяват по-голям напредък към демократични реформи. През март 2015 г. Комисията и Европейската служба за външна дейност (ЕСВД) стартираха процес на консултация за нов преглед на ЕПС. Една от главните цели на консултацията беше да се приспособят инструментите на тази политика, така че да се отчитат по-добре специфичните стремежи на държавите партньори. В този контекст на 9 юли 2015 г. Европейският парламент прие [резолуция](#), в която се подчертава необходимостта от по-стратегическа, фокусирана, гъвкава и съгласувана ЕПС. На 18 ноември 2015 г. беше публикувано [съобщение](#) от ЕСВД и Комисията в този смисъл, основаващо се на резултатите от консултацията.

На 18 май 2017 г. ЕСВД и Комисията публикуваха преглед на [доклада за прилагането на ЕПС](#). В доклада се подчертаваше по-гъвкавия и чувствителен подход, възприет от ЕС в сътрудничеството му с партньорите в рамките на ЕПС, както и по-ефективното използване на ресурсите. На 27 март 2019 г. Парламентът прие [резолуция за периода след Арабската пролет и перспективите за региона на Близкия изток и Северна Африка](#), в която се признават някои демократични подобрения в региона, но също така се призовава за по-нататъшни икономически, демократични и социални реформи. На 19 юни 2020 г. Парламентът прие [препоръка до Съвета, Комисията и заместник-председателя/върховен представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност \(заместник-председател/върховен представител\) относно „Източното партньорство в периода преди срещата на високо равнище през юни 2020 г.“](#), в която се призовава за „непрекъснат тласък на ефективното сътрудничество, интензивния диалог и тясното партньорство в рамките на [Източното партньорство]“.

[Съвместното съобщение](#), озаглавено „Обновено партньорство с държавите от южното съседство — Нова програма за Средиземноморието“, публикуван на 9 февруари 2021 г. от Комисията и върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност и приет от Европейския съвет на 19 април 2021 г., имат за цел да създадат обновена програма за нов импулс и укрепване на стратегическото партньорство между Европейския съюз и неговите партньори от южното съседство.

В [съвместно изявление](#) от 24 февруари 2021 г. на председателите на всички делегации на Европейския парламент, които се занимават с държавите от южното съседство, се предлага провеждането на среща на високо равнище между ЕС и всички негови южни съседи, на която следва да бъдат поканени представители на гражданското общество и националните парламенти, за да се определят заедно най-добрите начини за изпълнение на тази програма в дух на истинско партньорство и споделена ангажираност.

ИНСТРУМЕНТИ

ЕПС се опира на съществуващите юридически споразумения между ЕС и неговите партньори – споразуменията за партньорство и сътрудничество и по-скорошните споразумения за асоцииране.

Централно място в ЕПС заемат двустранните планове за действие и приоритети за партньорство, изготвени между ЕС и повечето държави партньори. В тях се съдържат програми за политически и икономически реформи с краткосрочни и средносрочни приоритети (три до пет години). Плановете за действие и приоритетите за партньорство по ЕПС отразяват потребностите, интересите и способностите на ЕС и на всеки партньор. Те се стремят към развитие на демократични, социално справедливи и приобщаващи общества, насърчаване на икономическата интеграция и подобряване на трансграничната мобилност на хората.

ЕС подкрепя реализирането на целите на ЕПС чрез финансова помощ, както и чрез политическо и техническо сътрудничество. Европейският инструмент за съседство (ЕИС) беше основният инструмент на ЕС за финансиране на двустранното сътрудничество с южните партньори между 2014 и 2020 г. с определени за тази цел средства в размер на 15,4 милиарда евро. Новият Инструмент за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество – Глобална Европа – ще послужи като рамка за сътрудничеството на ЕС през периода 2021 – 2027 г. Подходът на инструмента включва отпускане на безвъзмездни средства, както и съчетаване на безвъзмездни средства със заеми от европейски и международни финансови институции. С общ бюджет от 79,5 милиарда евро новият инструмент ще обхване сътрудничеството на ЕС със съседните на ЕС държави, както и с други държави в Африка, Азия, Северна и Южна Америка, Тихоокеанския басейн и Карибите. В допълнение към акцента върху устойчивото развитие „Глобална Европа“ ще търси напредък по ключови тематични аспекти на външната политика на ЕС, включително програми за насърчаване на правата на човека, демокрацията и гражданското общество. Финансирането от инструмента ще бъде насочено и към глобалните предизвикателства, включително изменението на климата, миграцията, мира и стабилността, както и към сътрудничеството със стратегическите партньори и насърчаването на собствените инициативи на ЕС в областта на външната политика. Парламентът даде окончателното си одобрение за създаването на новия инструмент „Глобална Европа“ на 9 юни 2021 г. след две години и половина преговори. Парламентът си осигури по-голямо участие в определянето на основните стратегически цели на инструмента, както и засилена роля в контролирането а неговото прилагане чрез геополитически диалог на високо равнище с Комисията относно прилагането на „Глобална Европа“.

Освен това по линия на ЕПС са разработени инструменти за стимулиране на достъпа до пазара, по-конкретно посредством преговори за сключване на задълбочени и всеобхватни споразумения за свободна търговия (ЗВСТ), както и за засилване на мобилността и управлението на миграцията. В тази посока бяха предложени и сключени партньорства за мобилност и облекчаване/

либерализация на визовия режим с някои партньори, а през 2016 г. беше въведен специален финансов инструмент — [Механизъмът за партньорство за мобилност](#). В южния регион редица регионални и двустранни инициативи в областта на миграцията и мобилността се финансират по линия на компонента за Северна Африка на [Извънредния доверителен фонд на ЕС за Африка](#).

При все че по този начин ЕПС е изготвена като набор от общи политики, тя също така позволява на ЕС да приспособява и „диференцира“ политиката си спрямо спецификата на всеки партньор.

РЕГИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ

А. Източно партньорство

Източното партньорство беше създадено, за да се „издигнат на по-висока степен“ връзките на ЕС с повечето му източни съседи: Армения, Азербайджан, Беларус, Грузия, Молдова и Украйна. Източното партньорство беше договорено през 2008 г., стартира през 2009 г. и се базира на ЕПС.

1. Цели

Основната цел на Източното партньорство е „ускоряване на политическото асоцииране и задълбочаване на икономическата интеграция“ между ЕС и източните му съседи. Равнището на интеграция и сътрудничество отразява ангажираността на всяка страна партньор с европейските ценности, стандарти и структури, както и нейния напредък. Източното партньорство има за цел да насърчава демокрацията и доброто управление, да укрепи енергийната сигурност, да стимулира секторни реформи (включително опазване на околната среда), да насърчава контактите между хората, да подпомага икономическото и социалното развитие и да предоставя допълнително финансиране за проекти, насочени към намаляване на социално-икономическите неравновесия и увеличаване на стабилността^[2].

2. Структури

Срещи на високо равнище на Източното партньорство се провеждат на всеки две години с участието на държавните или правителствените ръководители на ЕС и държавите партньори и представители на Парламента, Комисията и ЕСВД.

Стартирани са някои водещи инициативи, сред които: програма за интегрирано управление на границите; инструмент за подкрепа за малки и средни предприятия; регионални пазари за електроенергия; както и усилия за подобряване на енергийната ефективност, засилване на употребата на възобновяеми енергийни източници, насърчаване на добро управление на околната среда и превенция, подготовка и реагиране на природни и предизвикани от човека бедствия.

Тъй като през 2019 г. беше отбелязана 10-ата годишнина на Източното партньорство, Комисията проведе широки и задълбочени консултации с всички заинтересовани страни, за да определи бъдещите приоритети на тази политика и

[2] За повече информация вж. раздела на [уебсайта на ЕСВД](#) относно Източното партньорство

по този начин да гарантира, че тя продължава да носи осезаеми ползи за хората в цяла Европа.

На 18 март 2020 г. Комисията и заместник-председателят/върховен представител публикуваха [съвместно съобщение](#), озаглавено „Политиката за Източното партньорство след 2020 г.: Повишаване на устойчивостта — Източно партньорство, което постига резултати в полза на всички“. В този документ се подчертават пет дългосрочни цели на политиката за бъдещо сътрудничество:

- партньорство, което създава: ЕС и държавите партньори ще работят заедно за постигането на издръжливи, устойчиви и интегрирани икономики;
- партньорство, което защитава: ЕС и страните партньори ще подновят ангажимента си към основните елементи на партньорството, по-специално отчетни институции, принципи на правовата държава и сигурност;
- партньорство, което екологизира: ЕС и държавите партньори ще работят заедно за постигането на издръжливо и устойчиво бъдеще;
- партньорство, което свързва: ЕС ще продължи да инвестира в цифровата трансформация на държавите партньори и ще се стреми да разшири ползите от цифровия единен пазар;
- партньорство, което овластява: ЕС и държавите партньори ще работят заедно за постигането на устойчиви, справедливи и приобщаващи общества.

Този документ послужи като основа за обсъжданията на [видеоконференцията на лидерите на Източното партньорство на 18 юни 2020 г.](#) На фона на пандемията от COVID-19 и тежките социално-икономически последици от нея из целия континент лидерите признаха стратегическото значение на това партньорство и подчертаха необходимостта от продължаване на изграждането на пространство на споделена демокрация, просперитет и стабилност, опиращо се на споделените им ценности, чрез основан на правила международен ред и международно право.

След това през юли 2021 г. бяха обявени [приоритети на Източното партньорство за периода след -2020 г.](#) Политиката за Източното партньорство ще продължи да бъде гъвкава и ще дава възможност за съществено диференциране, съобразени с конкретните нужди подходи и засилено сътрудничество, основано на стимули, което да е от полза за най-ангажираните с реформи държави. В това отношение акцентът ще бъде върху работата:

- заедно за издръжливи, устойчиви и интегрирани икономики;
- заедно за отговорни институции, правова държава и сигурност;
- заедно за устойчивост по отношение на околната среда и климата;
- заедно за устойчива цифрова трансформация;
- заедно за устойчиви, справедливи и приобщаващи общества, основани на равенството между половете; както и
- една всеобхватна цел – укрепване на стратегическата комуникация.

Съответно през програмния период 2021 – 2027 г. ще продължи подкрепата за утвърждаването на правата на човека, демокрацията и принципите на правовата държава.

Създадената през 2011 г. [Парламентарна асамблея Евронест](#) е парламентарният компонент на Източното партньорство и отговаря за това да го консултира, контролира и наблюдава партньорството. Нейната основна цел е да даде общ форум на парламентите на страните от Източното партньорство и Европейския парламент, както и да увеличава контактите между хората, да насърчава активното участие на гражданското общество и да участва по-активно в културния диалог. Тя се основава на взаимни интереси и ангажименти, както и на принципите на диференциация, споделена ангажираност и отговорност. Една от нейните роли е да контролира подкрепата на ЕС за страните от Източното партньорство, като тя също така може да дава препоръки на междуправителствените структури на Източното партньорство, за да насърчава по-задълбочената политическа и икономическа интеграция на тези страни с ЕС.

Досега Асамблеята е провела десет редовни пленарни заседания, последното от които на 19 – 21 февруари 2023 г. в Кишинев.- Един от акцентите в дневния ред беше ключов дебат, озаглавен „Какво е бъдещето на политиката за Източното партньорство след агресивната война на Русия срещу Украйна? Нов контекст на регионалната сигурност, предизвикателства и възможности“.

Асамблеята е съставена от 60 членове на Европейския парламент и по 10 членове от парламента на всяка държава партньор. Тъй като обаче Европейският парламент не признава Народното събрание на Беларус за демократично избрана институция, понастоящем в Евронест не участват „парламентаристи“ от Беларус. При все това, с оглед на изключителните обстоятелства, представители на беларуските демократични сили бяха поканени да присъстват на деветата и десетата редовна сесия. Парламентарната асамблея Евронест има четири постоянни комисии, а именно комисия по политически въпроси, права на човека и демокрация, комисия по икономическа интеграция, сближаване на законодателствата и конвергенция с политиките на ЕС, комисия по въпросите на енергийната сигурност и комисия по социални въпроси, заетост, образование, култура и гражданско общество. Тя включва и работна група относно Правилника за дейността, работна група по споразуменията за асоцииране, работна група за Беларус, както и неформален форум на жените.

Освен това Форумът на гражданското общество на Източното партньорство^[3] дава препоръки, които целят „оказване въздействие върху институциите на ЕС и националните правителства на държавите от Източното партньорство“.

Б. Съюз за Средиземноморието

Съюзът за Средиземноморието включва 27-те държави — членки на ЕС, Европейския съюз и 15 средиземноморски страни (Албания, Алжир, Босна и Херцеговина, Египет, Израел, Йордания, Ливан, Мавритания, Мароко, Монако, Палестина, Сирия (чието членство временно е преустановено поради

[3] За повече информация вж. [уебсайта на форума на гражданското общество](#).

гражданската война), Тунис и Турция и Черна гора). Лигата на арабските държави участва във всички заседания от 2008 г. насам, а Либия има статут на наблюдател.

1. Цели

Съюзът за Средиземноморието представлява междуправителствено партньорство, многостранна рамка за политически, икономически и социални връзки между ЕС и южните и източните средиземноморски страни. Началото му беше поставено през 2008 г. на [срещата на високо равнище в Париж](#) като продължение на евро-средиземноморското партньорство, известно също като Барселонски процес. Съюзът за Средиземноморието се вдъхновява от целите, поставени в Декларацията от Барселона от 1995 г., а именно създаване на пространство на мир, стабилност, сигурност и споделен икономически просперитет, при пълно зачитане на демократичните принципи, правата на човека и основните свободи, като едновременно с това се насърчава разбирателство между културите и цивилизациите в евро-средиземноморския регион.

2. Структури

Съюзът за Средиземноморието е председателстван от съвместно председателство, което подчертава съвместната ангажираност, характеризираща групата. От 2012 г. ЕС поема северното съпредседателство, а Йордания южното съпредседателство. Главен управителен орган на Съюза за Средиземноморието е срещата на висши служители, която наблюдава и координира работата на Съюза за Средиземноморието. Срещата на висши служители също така одобрява бюджета и работната програма на секретариата, подготвя заседанията на външните министри и на други конфигурации от министри и назначава генерален секретар и шестима заместник генерални секретари. - На срещите се обсъждат предложенията за проекти, внесени от секретариата за одобрение и приемане. Ролята на секретариата на Съюза за Средиземноморието се състои преди всичко в идентифициране, обработване, насърчаване и координиране на технически проекти в сектори като транспорт, енергетика, води, опазване на околната среда, висше образование и мобилност, научни изследвания, социални въпроси, овластяване на жените, заетост и стопанско развитие, като всички те засилват сътрудничеството и имат пряко отражение върху благосъстоянието на хората, които живеят в държавите от Съюза за Средиземноморието. ЕС има най-голяма вноска в бюджета на секретариата на Съюза за Средиземноморието.

[Парламентарната асамблея на Съюза за Средиземноморието](#) се базира на работата на Евро-средиземноморската парламентарна асамблея и включва 280 членове: 132 членове от ЕС (83 членове от националните парламенти в ЕС и 49 членове от Европейския парламент), 8 членове от европейски средиземноморски страни партньори (Албания, Босна и Херцеговина, Монако и Черна гора), 130 членове от десетте страни по южното и източното крайбрежие на Средиземно море (Алжир, Египет, Израел, Йордания, Ливан, Мароко, Палестина, Сирия (чието членство временно е преустановено), Тунис и Турция), както и 10 членове от Мавритания.

Парламентарната асамблея на Съюза за Средиземноморието провежда едно пленарно заседание годишно; последното беше в Страсбург на 13 и 14 февруари

2019 г. Пленарната сесия през 2020 г., първоначално насрочена за 7 и 8 март в Анталия (Турция), беше отменена поради пандемията от COVID-19.

Председател на Парламентарната асамблея на Съюза за Средиземноморието понастоящем е Мароко (2022 – 2023 г.). Испания трябва да поеме председателството през 2023 г. Асамблеята приема резолюции или препоръки по всички аспекти на евро-средиземноморското сътрудничество, които засягат изпълнителните органи на Съюза за Средиземноморието, Съвета на Европейския съюз, Европейската комисия и националните правителства на държавите партньори.

Тя има пет постоянни комисии, всяка от които се състои от 56 членове:

- комисия по политически въпроси, сигурност и права на човека;
- комисия по икономически и финансови въпроси, социални въпроси и образование;
- комисия по подобряване на качеството на живота, обмен между представители на гражданското общество и култура;
- комисия по енергетика, околна среда и води;
- и комисия по правата на жените в евро-средиземноморските страни.

[Florian Carmona / Christos Trapouzanlis / Kirsten Jongberg](#)
10/2023

